

EKOLOGIK MUAMMOLAR:O'ZBEKISTONDA QANDAY EKOLOGIK MUAMMOLAR MAVJUD?

Soataliyeva Dilyora Sarvarjon qizi

O'zMTU "Ekologiya va huquq" fakulteti'

"Filologiya va tillarni o'qitish" kafedrası 111-guruh talabasi:

Mail:soataliyevadilyora@gmail.com

ANNOTATSIYA:Ushbu maqola O'zbekistondagi atrof-muhitni muhofaza qilish, biologik xilma-xillikni saqlash, iqlim o'zgarishlarining oldini olish, ozon qatlamining yemirilishi, cho'llanish, atmosfera havosining ifloslanishi kabi global ahamiyatga ega masalalarni o'rganish, tahlil qilish va ularni oldini olish hozirgi kunda insoniyat oldida turgan eng muhim vazifalardan biri ekanligini ta'kidlab o'tadi.

KALIT SO'ZLAR:ekologik muammolar, suv ta'minoti, yer resurslari, havoning ifloslanishi, ekologik xavfsizlik, plastic mahsulotlar, mikroplastiklar, muammoni bartaraf etish.

KIRISH: Bundan roppa-rosa 10 yildan so'ng dunyo manzarasi qanday bo'lishi haqida hech o'ylab ko'rganmisiz? Insoniyatning hayot kechirish tarzi qay tarzda o'zgarishi mumkin? Shunisi ma'lumki, yer sharining ekologik vaziyati o'tgan asrga nisbatan misli ko'rilmagan darajada o'zgarishga ulgirishi bilan bir qatorda avlodlarning chinakamiga qarg'ishiga sabab bo'luvchi muammolarni ham vujudga keltirdi. Garchi ushbu hodisalar dunyo hamjamiyatini global ekologik muammolar to'g'risida ko'proq ma'lumotlarga ega bo'lish, tadqiqotlar olib borish va bu muammolarni bartaraf etish borasida amaliy chora-tadbirlarni amalga oshirishga undab kelayotgan bo'lsa hamki, ko'pchilik mamlakatlar va millatlar bu muammolarning ko'lami shabadasini seza olishmayapti yoxud ular o'zlarini mutlaqo xabarsizdek tutishmoqda. Ekologik barqarorlikni ta'minlash, aholining qulay tabiiy muhitda hayot kechirishi uchun barcha zarur shart-sharoitlarni yaratish, tabiiy resurslardan oqilona va samarali foydalanish, yuzaga kelayotgan va yuz berib bo'lgan muammolarga yechim topish, ularni oqilona hal qilish kabi masalalarga qay darajada ahamiyat berib kelinmoqda?

O'zbekistonda ekologik muammolar borligi haqida gaplashish juda muhim mavzu. Quyidagi muammolar O'zbekistonda ekologik muammolar sifatida keltirilishi mumkin:

1. Su resurslarining isfotasi: O'zbekiston suv resurslarining katta qismi suv isfotasi bilan bog'liqdir. Bu esa suv ta'minoti va suv resurslarining sifati uchun muhim bir muammo hisoblanadi.
2. Jizzax va Sirdaryo viloyatlarida suv qo'llanish: Bu viloyatlarda suv ta'minoti va suv resurslarining samarador foydalanishini ta'minlash muammolari mavjud. Su qo'llanish va uni saqlashda muammolar bor.
3. Ovqat mahsulotlari ziraklik: O'zbekistonda ovqat mahsulotlari ziraklikning oshib ketayotganligi va kimyoviy moddalar bilan ifloslanish muammolari mavjud.
4. Kichik dengizlar va dengizlar ekologiyasi: O'zbekistonda kichik dengizlar, dengizlar va dengiz ekosistemalari uchun ekologik muammolar mavjud. Dengizning o'zaro aloqalari, suv bosimlari va boshqa o'zgaruvchilar bilan bog'liq muammolar bor.
5. Atrof muhitning ifloslanishi: O'zbekistonda atrof muhitning ifloslanishi, yuksalish va industrializatsiya jarayonlarining ekologik oqibatlarini mavjud. Havo, suv va yer ifloslanishi bu muammolarning bir qismidir.

Bu ekologik muammolar O'zbekiston hokimiyati, ekspertlar va jamiyatni birlashtirish uchun muhim vazifalardir. Ekologik muammolarga yechim topish, ekologik xavfsizlikni ta'minlash va tabiatni himoya qilishning o'zgaruvchan vaqt talab etuvchi vazifalari bor. Bugungi kunda O'zbekistondagi eng dolzarb

ekologik muammolardan biri bo'lgan havoning ifloslanish darajasi yuqori ko'rsatgichni ko'rsatmoqda. Avtomobillarning ko'pligi va transport vositalaridan tarqaladigan chiqindi gazlarning atrof-muhitga, inson salomatligiga salbiy ta'sirini aytib o'tirish shart emas. Birgina misol keltiraman. Shaharlardagi havoning ifloslanish darajasi me'yor Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti tomonidan 10 mikrogramm etib belgilangan. Biroq mamlakatlardagi havoning sifatini o'rganuvchi IQAir tashkilotining 2020 yil tahliliga ko'ra, Toshkent havosining mayda dispers zarrachalari bilan ifloslanishi darajasi 29,9 mikrogrammni tashkil etib, O'zbekiston 106ta mamlakat orasida 18-o'rinni egallagan. 1-o'rindagi Hindistonning Dehli shahri havoning ifloslanish darajasi 84,1 mikrogrammdan iborat, ekanligi aytib o'tilgan. Yana bir dolzarb va global muammolardan biri bu ko'p miqdorda plastik mahsulotlarini ishlatish, ularni atrof-muhitimizga ta'siri ekanligi hammamizga ma'lum. Biz haftasiga 5 gramm mikroplastik yeyapmiz, shundan xabaringiz bormi? So'nggi 70 yil ichida insoniyat 8,3 milliard tonna plastmassa ishlab chiqardi. Ularning aksariyati chiqindixonalar va atrof-muhitga tashlab yuborilgan. Oqibatda suv havzalari va tuproq ifloslanmoqda. Shuningdek, plastik zarralari odam vujudiga ham kirib kelgan. Olimlar hisob-kitobiga ko'ra, insonlar haftasiga o'rtacha 5 gramm mikroplastik iste'mol qilyapti, bu bank kartasining og'irligi bilan teng. Agar yil miqyosida oladigan bo'lsak, taxminan 250 gramm plastik chiqadi. Bu 230 ta kokteyl naychasi yoki 8 ta yarim litrli plastik idishning og'irligi bilan teng. Shuningdek, hayotimizning ajralmas qismiga aylanib ulgurgan plastik idishlardan foydalanganimizda ular vujudimizga kiradi: kuniga 1,5-2 litr suv ichadigan odamlar yiliga 90 mingta plastik zarrachalarni oladi. Mikroplastik yer yuzining hamma joyida bor: Everest cho'qqisida, Arktikada, Mariana botig'i tubida, dengiz tuzida, chuchuk suvda, baliqlar va hayvonlarda va albatta inson vujudida.

Suv tanqisligi: afsuski bu muammo ham O'zbekistondagi dolzarb muammolardan biri bo'lib kelmoqda. MHTI ekspertlari O'zbekistonda suv tanqisligini qurg'oqchil hududlarning qishloq xo'jaligi tarmog'iga qanday ta'sir ko'rsatishini o'rgandi. 2030-yilga borib mamlakatda 7 mlrd kub metr suv tanqisligi kuzatilishi mumkin. Natijada O'zbekiston suv tanqis bo'lgan 33 ta davlat qatoriga tushib qolish ehtimoli bor. Ta'kidlanishicha, hozirda Yer yuzida qariyb 1,1 milliard kishi turli darajadagi suv tanqisligidan aziyat chekmoqda.

XULOSA o'rnida aytish mumkinki, agar mana shu holatda ketaversak nafaqat O'zbekistonning atrof-muhiti va balki Yer sayyoramiz ham xavf ostida qolishi mumkin. Ajdodlarimizdan bizgacha yetib kelgan, ya'ni tabiiy boliklar, qayta tiklanmaydigan resurslar, neft, suv, gaz va barcha tabiiy boyliklar shuningdek, toza havo bizgacha yetib kelgan va biz ham mana shunday boyliklarni kelajak avlodlarimizga yetkaza olishimiz biz uchun katta mas'uliyat va bu bizning burchimiz hisoblanadi. Tasavvur qiling a, agar biz bugun ularni barchasini ishlatib, tamom qilsak, avlodlarga bizdan nima qoladi. Shuning uchun ham biz bugun tabiiy boyliklardan oqilona foydalanishimiz va ortiqcha isrofgarchilikka yo'l qo'ymasligimiz kerak.

Tabiatni o'rganing, tabiatni seving, tabiat bilan yaqin bo'ling.[1]

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Frank Lloyd Rayt [1]
2. <https://xs.uz/uz/post/global-ekologik-muammolar-barqaror-taraqqiyotga-katta-tahdid-solmoqda-buning-oldini-olish-uchun-nima-qilish-kerak;>
3. <https://kun.uz/uz/38358452>
4. <https://kun.uz/uz/23350490>
5. <https://www.gazeta.uz/oz/2023/05/15/suv/>